

Egyetemi doktori (PhD) értekezés tézisei

**AZ ÉGHAJLAT VÉDELME NEK
JOGI KERETEI**

Gyüre Annamária Csilla

Témavezető: Prof. Dr. Fodor László

DEBRECENI EGYETEM

Marton Géza Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola

Debrecen, 2018

1. A doktori értekezés előzményei és célkitűzései

A kutatás célja a klímaváltozás és az ahhoz való alkalmazkodás jogi kereteinek a felkutatása, rendszerbe állítása, és az esetleges anomáliák, hiányosságok feltárása. Az éghajlatváltozás és -védelem kutatása messze túlmutat a jog keretein; a természettudományokon kívül (többek közt) gazdaságtudományi, szociológiai vetülete is van, nemegyszer kihívás elé állítva a jogi szempontú vizsgálatot. Ennek megfelelően *jelen dolgozat alapul veszi más tudományterületek eredményeit, kutatási megállapításait, és nagymértékben támaszkodik azokra, nem szem elől tévesztve a jogi rendszer felállításának célját és igényét.*

A rendszerezés segít megválaszolni a kérdést, hogy *a jog hogyan tudja megragadni a klímaváltozás tényét, hogyan és milyen intézkedésekkel kíván az emberek életébe beavatkozni, melynek révén az éghajlatváltozás mérséklését kívánja elérni.*

Az éghajlatváltozással, illetve -védelemmel foglalkozó állam- és jogtudományi szakirodalom mára meglehetősen terjedelmessé vált. Számtalan forrást találunk például a kibocsátás-kereskedelmi rendszerről (vagy szén-dioxid kvótarendszerről, ETS-ről)¹ kiváltképp napjainkban, amikor az EU 2013-tól megújította vonatkozó előírásait.²

Jelen kutatás újdonsága, hogy kitekint a szűken vett és talán klasszikusnak vehető éghajlatvédelmi jogi – szabályozási területek közegéből, és – a lehető legtöbb szempont alapján – szélesebb perspektívára törekszik. A kutatás célja az egyes szabályozási területek (pl. kibocsátás-kereskedelem, energiajog, LULUCF,³ teherelosztás) főbb jellemvonásainak,

---

¹ LÖSCHEL, Andreas, MOSLENER, Ulf, *Handel mit Emissionsrechten und Herkunftsnachweisen in Europa – Das „Klima- und Energiepaket“*, Zeitschrift für Energiewirtschaft, 2008/4.248-253.; FARAGÓ, Tibor, *A levegőkörnyezet és klímavédelem nemzetközi kvótakereskedelmi rendszerei*, „Klíma-21” füzetek: Klímaváltozás-hatás-válaszok, 2011/65. 3-16.; VASALI, Zoltán, *Kvótakereskedelem piaci sikerei és kudarcai – Kincs, ami van*, Kül-Világ, 2010/2-3., 19-37; BÖHRINGER, Christoph, LANGE, Andreas, *Der europäische Emissionszertifikatehandel: Bestandsaufnahme und Perspektiven*, Wirtschaftsdienst 2012 Sonderheft, 12-16.; FODOR, László, *A kibocsátási egység – új típusú vagyoni értékű jog a klímavédelem szolgálatában*, Collectio Iuridica Universitatis Debreceniensis, 2008. 161-200.

² Ilyen források például SCHLÜTER, Wiebke, *Emissionshandel in der dritten Handelsperiode*, Duncker&Humblot, Berlin, 2013.

³ A földhasználat, földhasználat-változás és az erdőgazdálkodás kibocsátásainak mérséklése nemzetközi gyökerű; a Kiotói Jegyzőkönyv tette lehetővé az erdő- és mezőgazdasági tevékenységből származó üvegházhatású gáz kibocsátás jóváírásának lehetőségét. Az ágazat magában foglalja az erdősítést, az újraerdősítést, az erdőirtást, a szántóföldi- és legelőgazdálkodást, valamint a rekultivációt. A szabályozás már megjelenik az Unió szintjén is, azonban a nemzetközi elszámolási szabályok hiányosságai miatt nem képezi részét az uniós kötelezettségvállalásnak. García-Oliva, Felipe, R. Maser, Omar, *Assessment and measurement issues related to soil carbon sequestration in land-use, land-usechange, and forestry (LULUCF) projects under the Kyoto Protocol*, Climatic Change 2004/65. 347.

funkcióinak bemutatásán túl az összefüggések, kapcsolatok megjelölése, a kérdésfeltevés, valamint az esetleges ellentmondások és hiányosságok feltárása.

Megjegyzendő, hogy *jelen munka nem tudja betölteni mindazt az űrt, amely a klímavédelmi jogi kutatások terén napjainkban is megfigyelhető*. Ennek tudatában jelen munka csupán azt vállalja és vállalhatja, hogy rendszerszerűséget keres a sokszor anomáliákkal, ellentmondásokkal és hiányokkal terhelt szabályozás elemei között

A disszertáció elsődlegesen környezetjogi szemléletű, hangsúlyos ökológiai beállítottsággal; a kapcsolódó társadalmi, (köz)gazdasági és egyéb szempontokat csak a szükséges mértékben érzékeltetem.

A dolgozat elméleti és tételes jogi témaköröket ölel fel. Az elméleti kérdések körében a klímajog alapvetéseivel, jogdogmatikai kérdéseivel, rendszertanával (az éghajlatvédelem jogszabályai és eszközei rendszerének felállításával), valamint a klímavédelem főbb alapelveivel (többek között a fenntarthatósággal) foglalkozom.

A tételes jogi témakörök kiválasztásának alapjául az Európai Unió által elfogadott jogszabályok szolgáltak. Az uniós mellett foglalkozom a nemzetközi szabályozással is, különösképp az éghajlatvédelmi jog kialakulásával összefüggésben.

A dolgozat tételes joggal foglalkozó része – igazodva a kutatás menetéhez, de továbblépve azon – *az éghajlatvédelem fő elemeinek mentén épül fel: a kibocsátás-csökkentés, valamint az alkalmazkodás területeinek bemutatására kerül sor, továbbá az egyes szabályozott területek egymás közt fennálló kapcsolatainak megjelölésére.*

A dolgozat hat fejezetből áll. A bevezető fejezetet követi az éghajlatvédelmi jog alapjait tárgyaló egység. Ebben a részben a klímavédelem természettudományi alapösszefüggéseit tekintem át nagyvonalakban. A klímaváltozás, mint ökológiai folyamat tárgyalása indokolja a természettudományi alapok rövid bemutatását. Ezt követően az éghajlatvédelmi politika, az éghajlatvédelmi jog, valamint az éghajlatvédelmi jogi struktúra jelentésével, valamint megkülönböztetésével foglalkozom. Majd az éghajlatvédelmi jog mibenlétét és jogrendszerbeli elhelyezkedését vizsgálom.

Majd foglalkozom az éghajlatvédelmi jog kialakulásával és szintjeivel, amit indokol, hogy a bármely (nemzetközi, uniós) szinten bármikor megszületett jogi megoldások napjainkban is érvényesülnek. A klímavédelmi alapelvek a szabályozás értékrendjét határozzák meg.

A harmadik fejezet a lehető legszélesebb perspektívára törekedve mutatja be a klímavédelmi jogintézmények csoportosítási szempontjait.

A dolgozat további részeiben az általam felvázolt éghajlatvédelmi szabályozási struktúrát követi, logikájában a legmeghatározóbb és legismertebb eszközöktől (pl. kibocsátás-kereskedelem) a kevésbé ismert vagy nem kifejezetten klímavédelmi célú megoldásokig (pl. energiapolitikai törekvések) mutatom be a rendszerelemeket. A dolgozatot a kutatási eredmények rögzítésével zárom.

A kutatás menete és a dolgozat szerkezete eltér egymástól. A kutatás során témánként dolgoztam fel az egyes szabályozási területeket (szén-dioxid geológiai tárolása, atomenergia, teherelosztás, stb.). A dolgozat ehhez képest a rendszerjellegre összpontosít; a kutatásban alkalmazott módszerre támaszkodva, annak eredményeit szintetizálva a mélyebb szintű összefüggések megvilágítását, a rendszer felállítását helyezi középpontba.

A jogtudományi kutatás során a lehető legszélesebb körű forrásfeltárára törekedtem. Egy-egy szabályozási terület megismerésekor felkutattam a vonatkozó szakirodalmat, magyar, valamint német és angol nyelven. Elsődlegesen az elmúlt két évtized forrásait vettem alapul, tekintettel arra, hogy ez a szabályozási terület meglehetősen fiatal, és a legrelevánsabb írások is ebből az időszakból származnak.

A *forrásgyűjtés* után több kutatási módszert alkalmaztam. A szakirodalom és a jogszabályok, egyéb dokumentumok (európai bizottsági közlemények, állásfoglalások, nemzetközi szervezetek nyilatkozatai, civil szervezetek tanulmányai, bírósági döntések) tanulmányozása során *tartalomelemző módszerrel* tártam fel egy-egy részterület szabályozási hátterét, szabályozási anomáliáit. A *dokumentumelemző és problémafeltáró módszer* vezetett el arra a felismerésre, hogy a klímavédelem szabályösszessége rendszerré áll ugyan össze, de koherenciazavarokkal terhelt. Ez vezetett ahhoz a feladathoz, hogy feltárjam a struktúrát.

Ahol szükséges volt, a *történeti módszert* használtam, pl. a nemzetközi szabályozás bemutatásánál, amit indokol, hogy a szabályozás organikus fejlődés eredménye, így nincs olyan régi jogszabály, amit napjainkban ne alkalmaznának, és a későbbi előírások rögzítése is ezekre épül rá. *Jogösszehasonlítással* korlátozott mértékben éltem, a nemzetközi, az uniós, valamint a hazai szabályozás összekapcsolásakor; a nemzetközi (egy-egy országra lebontott) kitekintés meghaladná a kutatás lehetőségeit.

1. A dolgozat alapvető hipotézise az imént már említett, a szakirodalom olvasásán alapuló azon feltételezés, hogy az *éghajlat védelmének szolgálatába vont jogintézmények köre szélesebb, mint amit a szakirodalom feltárt, vagy amivel e cím alatt részletesebben foglalkozik*. Ezt szükségszerűvé is teszi az, hogy az éghajlatváltozás következményei az élet valamennyi szegmensére hatással vannak, így a károk enyhítése, okozók, hatások és következmények mérséklése visszahat(hat) a problémára magára.
2. Ebből kiindulva feltételezhető, hogy a *klímavédelmi szabályozás intézményrendszerét nemcsak kifejezett klímavédelmi szabályok, hanem maga a jogrendszer, és legtágabb körben az egész gazdasági, társadalmi és természeti tényezők is meghatározóan befolyásolják*.
3. Azt feltételezem, hogy a vizsgálati kör lehatárolására többféle mód lehetséges, ugyanakkor a tudományosság követelményének leginkább a jogágiság kérdésének a felvetése alkalmas. Ebből a szempontból fontos megvizsgálni azt, hogy mi tartozik az éghajlatvédelmi jog területe alá, és milyen életviszonyok, szabályozási tárgykörök találhatóak azon kívül, és az éghajlatvédelmi jog hogyan, miként és miért kapcsolódik azokhoz. Ugyanis a klímaváltozásra visszavezethető problémákat önmaga a klímavédelmi jog nem képes kezelni, más kapcsolódó területek közreműködése szükséges. De vajon ez a jogterület mennyire önállósodott, vagy csupán a környezetjog egy szeletének tekinthetjük, esetleg keresztülfekvő jogágként tekinthetünk rá, amely más jogterületek megoldásait vegyíti? Mindenesetre *az önálló jogágiság (jogterületiség) alapjaiban határozza meg a klímajog célrendszerét, jogintézményeinek működését, koherenciáját, a szabályozás hatékonyságát és működőképességét, stb.*
4. A kutatás szempontjából meghatározó kérdés, hogy *mi okozhatja azt, hogy a jogi szabályozás (mint azt tapasztaljuk a hétköznapokban), nem kellően hatékony*. Ez feltételezésem szerint több, különböző okra vezethető vissza, s ezért a kérdés teljes körű megválaszolása túlmutat egy jogtudományi kutatás keretein. Ugyanakkor biztos vagyok abban, hogy az okok keresése elengedhetetlen, mert az segítheti mind a klímavédelmi jogalkotást, mind a klímavédelmi jogalkalmazást, jogkövetést.

5. Ehhez kapcsolódóan azt feltételezem, hogy *a jogi szabályozás hiányos*, valamint a jogalkotó az egyes területek jogi előírásának rögzítésekor figyelmen kívül hagyja más, kapcsolódó területek előírásait.
6. Egy további, ehhez kapcsolódó előfeltevésem szerint a *jogalkotói következetlenség vezet ahhoz, hogy a vizsgálatba bevont területek, eszközök a működésük során egymás hatását részben kioltják.*
7. Az éghajlatvédelem, noha a környezetjogi szabályozás egy újabb hívószavának is tekinthető, amellyel a környezetvédelem kudarcait kívánják korrigálni vagy elfedni,⁴ véleményem szerint nem tisztán ezt jelenti. Ez alatt azt értem, hogy az éghajlatvédelmi szabályozás, valamint a környezetvédelmi szabályozás nem teljes mértékben fedik egymást, pl. vannak olyan jogi megoldások, amelyeket a környezetvédelmi jogi szabályozás nem ismer, míg a klímavédelmi szabályozás már alkalmaz. Ettől függetlenül az a meglátásom, hogy *nem kell elhatárolódnunk attól, hogy akár a klímavédelmi jog, akár a környezetvédelmi jog keresse a 'saját útját', kiépítse jogi keretrendszerét, meghatározza a jogrendszerben elfoglalt helyét vagy akár különállóságát, mert ez egy szükséges folyamatnak látszik.* Ezt az önmeghatározási folyamatot valamennyi korábban önálló/különálló létjogosultságot nyert jogi szakterületnél, jogágnál megtapasztalhattuk.
8. Ennek hiányában, egy statikus, merev rendszer fenntartása esetén, lemondhatnánk a jogfejlődés, jogfejlesztés útjáról, ami az európai kontinens és jogkultúra sajátja. *Úgy gondolom, hogy az éghajlatvédelmi jogi szabályozásnak rendkívül széles társadalmi viszonyokat, gazdasági körülményeket kell kezelnie, ami egyfelől nehézséget, másfelől számtalan beavatkozási lehetőséget kínál. Ezen sokféleséget csak egy folyamat révén lehetséges feldolgozni, beépíteni a jogrendszerbe, ezt tekinthetjük egyfajta organikus fejlődésnek. Ez magától értetődőnek tűnhet, de egyúttal nehézséget is hordoz magában, ha a rendszerbe 'később beilleszkedő' jogi szabályozási területek megalkotásakor a jogalkotó nem teremti meg az összhangot a korábbi területekkel, és viszont.*
9. *Úgy hiszem, az éghajlatvédelmi jog hatékonysága visszavezethető a jogi szabályozás kidolgozottságának mértékére is. Mint azt a későbbiekben látni fogjuk,*

---

⁴ Bándi Gyula professzor úr észrevétele az értekezés kutatóhelyi vitáján, Debrecen, 2017. július 12.

már most is több jogi megoldás létezik. Ilyen a kvótakereskedelmi rendszer, amely (nem vitatva korlátozottan alkalmas jellegét) a többi jogi szabályozáshoz viszonyítva kiforrott jogi szabályozási rendszerrel rendelkezik; de kialakították már a szén-dioxid geológiai tárolásának jogi kereteit is; léteznek az üvegházhatású gázok kibocsátása mérséklése körében különféle más megoldások, pl. a mezőgazdasági állattartás terén. Vannak olyan szakterületek, ahol a klímavédelem, mint szempont már megjelent, pl. az energiahatékonysági előírások körében.

10. Azt feltételezem, *hogy a jogalkotó (még) nem kapcsolta össze a klímavédelmi jogintézményeket/jogterületeket egymással, és nincs tekintettel az azok közti szinergiákra (belső integráció).*
11. *A különféle szakterületek között a klímavédelmi szempontú összekapcsolás, összekapcsolódás mértéke alacsony szintű, az integráció (külső integráció) alacsony szintje miatt pedig az egész rendszer korlátozottan működőképes.*
12. Ahol eredményt lehet felmutatni, ezt az eredményt azonnal negligálhatja más területen a szabályozás hiánya vagy csekély hatékonysága, (s mint arra már utaltam, ezek kioltják egymás hatását).
13. Feltételezem, *hogy a nemzetközi és az uniós szabályozásnak kiemelkedő jelentősége van a nemzeti szabályozáshoz képest* (s itt nem csak a magyar szabályozásra gondolok, hanem, pl. a fejlődő országok gyakran még kevésbé fejlett jogrendjére vagy a kevésbé elkötelezett államokra, amelyek számára előbbiek mintaadók lehetnek).
14. *A nemzetközi és az uniós jogalkotást eltérő dinamizmus jellemzi, és ez hatással van a klímavédelmi jogi szabályozás tartalmára, annak fejlődésére.*
15. Azt feltételezem, *hogy a magyar klímavédelmi szabályozás nem követi le megfelelően* (értsd: implementációs határidők betartásával, hazai társadalmi, gazdasági, stb. környezetre egyediesítve, a részletszabályok kellő mértékű kialakításával) *a nemzetközi és az uniós klímavédelmi jogi szabályozás változásait.*
16. Az előző hipotézisből adódóan azt is *elképzeltetők tartom, hogy ami a nemzetközi vagy uniós viszonylatban már jogi elismerést nyert* (jogi szabályozással rendelkezik), *az hazánkban (még) nem feltétlenül.*

17. Az organikus fejlődésből következően, azt feltételezem, hogy a klímavédelmi jogi rendszerben megjelenő eszközök *eltérő fejlettségi szinten* állnak.
18. Úgy gondolom, hogy *az organikus fejlődés okozza* – legalábbis részben – a *klímavédelmi jogi rendszer töredezettségét*. Természetesen ez egyfelől szükségszerű, másfelől pedig idővel kiküszöbölhető és ki is küszöbölendő.
19. A klímavédelmi *szabályozás eszközei, területei csoportosíthatók, tipizálhatók*, ami segítheti a rendszer áttekintését, az egyes elemek működésének és a többihez való kapcsolatának a megértését.
20. Azt feltételezem, hogy a klímavédelmi szabályozás egyes *eszközeinek, területeinek megvan a saját profilja* (tárgya, módszere, stb.), aminek rövid (részletekbe nem menő) bemutatása ugyancsak segíti a klímavédelmi szabályozás rendszerének felvázolását, az esetleges hiányok feltárását.
21. Az az előfeltevésem, hogy az éghajlatvédelmi jog eszközei, szabályozási területei *rendszert képeznek*.
22. Végül, azt feltételezem, hogy az éghajlatvédelmi jogban az *integrációt szolgálja a fenntarthatóság alapelveinek erőteljesebb érvényesítése*.

2. Az értekezés új tudományos eredményei

A kutatási eredmények körében szereplő megállapítások és vélemények két kört ölelnek fel, egy részük elsődlegesen az éghajlatvédelmi jogi rendszerre (rendszerjelleg, elemek közti kapcsolatok, klímavédelmi szempontok különböző jogterületeken való megjelenése, érvényesülése) vonatkozik. Ez egy szűkebb körű, elsődlegesen jogtudományi fókuszú vizsgálatot tett szükségessé.

Továbbá szükség volt egy szélesebb körű, kiterjedtebb áttekintésre, elemzésre is, annak alapul vételével, hogy a klímaváltozás és az arra adandó válaszok pusztán jogi szempontú áttekintése töredékes eredményre vezetne. Továbbá nem is lehetne és nem is érdemes azt kiragadni abból az összefüggésrendszerből (ökológia, társadalom, gazdaság), amelyben létezik.

Az éghajlatvédelem eszközei nem csak közigazgatási jellegűek; a pénzügyi jogi, támogatáspolitikai, versenyjogi, közgazdasági, polgári jogi, agrárpolitikai, terület- és vidékfejlesztési megoldásokat ugyanúgy megtaláljuk benne.

Az éghajlatvédelem maga két területre tagolódik. Egyfelől az üvegházhatású gázok légköri jelenlétének mérséklésére, ami a kibocsátás-csökkentést jelenti (mitigáció), másfelől a már elkerülhetetlennek ígérkező káros hatásokra való felkészülést (adaptáció) értjük alatta.

Nemcsak a jogon kívüli tényezők, hanem a jogrendszerben rejlő ellentmondások is a klímavédelem ellen hatnak, az eltérő szabályozási tárgykörök, jogtudományi területek különböző szemlélete, motivációi és rendszere nehézséget jelentenek.

Ebből következően az éghajlatvédelmi szempontok jelenleg még csak a szűken vett klímajogban, valamint az ahhoz szorosan kapcsolódó (energiajog, esetleg erdőgazdálkodási jog) területeken jelennek meg.

Egy komplex társadalmi, gazdasági és ökológiai problémarendszerről lévén szó, a joggal szemben támasztott elvárásaink is mérsékletek lehetnek. Meglátásom szerint viszont a jog korlátozott alkalmassága azt is jelenti, hogy nem önmagában képes társadalmi, gazdasági folyamatok indukálására: a példamutatás, a szemléletváltás, a környezettudatosság, a fogyasztói tudatosság, az oktatás, stb. együttesen fejthetik ki kedvező hatásukat.

A klímavédelmi jogot a szabályozási módszerek sokszínűsége jellemzi (a környezetjoghoz hasonlóan). A klímavédelmi jogra egyáltalán nem jellemző, hogy hasonló tartalommal és formában szabályozna, kifejezetten nagy mértékű heterogenitás jellemzi, ami alapvetően a szabályozott élethelyzetek, jogviszonyok sokszínűségére vezethető vissza, ekképp az azonos vagy hasonló magatartások szabályozása, azonos módszerrel való szabályozás, valamint az, hogy a jogalanyok jogilag szabályozott tevékenységének egynemű csoportjáról lenne szó, nem illeszkedik az éghajlatvédelmi jog rendszerébe, szabályozási logikájába sem. Ezekről függetlenül viszont sajátos jogdogmatikai megoldásai is vannak, sajátos módszerek is jellemzik, specifikus belső struktúrával bír, valamint a jogviszonyok sajátos formáival rendelkezik.

Mindezek fényében, meglátásom az, hogy bár a klímavédelmi jogot a különféle szempontok (jogági besorolás, szabályozási módszertan, szabályozott életviszonyok köre, szabályozási tárgykörök, stb.) nehezen megragadhatóvá vagy körülhatárolhatóvá mutatják, nem kérdőjelezi

meg annak létjogosultságát, hogy (akár a környezetjogtól is) elkülönült⁵ jogterületként kezeljük.

Az alapfeltevésem és egyben reményem az, hogy a különféle dokumentumokban, jogszabályokban rögzített mitigációs célok elérhetőek, de csak a jelenleginél ambiciózusabb - a környezeti érdekeket jobban szem előtt tartó - vállalásokkal. Pl. ha elfogadjuk, hogy a globális ÜHG kibocsátás 2050-re 80-90%-kal kell mérsékelni, akkor a 20-30, esetleg 40%-os célkitűzések sem tűnnek elegendőnek – sem nemzetközi, sem uniós, sem tagállami szinten.

A jog nehezen tudja megragadni a klímaváltozás tényét, keretei korlátozottak, sematikusak, determináltak, a jogrendszer pedig – az ökológiai rendszerben zajló változások dinamikájához és nagyságrendjéhez képest – merev, statikus. Ebből következik, hogy korlátozottan tudja lekövetni az új tudományos eredményeket, a gazdasági, társadalmi körülményeket, következményeket is. Önmagában alkalmatlan arra is, hogy az emberek szemléletén, alapvető hozzáállásán változtasson.

Mindeközben az éghajlatváltozás sokrétű ökológiai probléma, folyamatok összessége; *állandó változásban van, dinamizmus jellemzi.* Ennek, az ökológiai probléma és a jog jellege közti ellentmondásnak a feloldása az éghajlatvédelmi jog lényege, feladata. E küldetés azonban nem teljesíthető egy ágazati jellegű, elkülönült szabályozás formájában, hanem csak úgy, hogy ha a klímavédelem szempontjai a jogrendszer minden releváns részében érvényesülhetnek.

Az éghajlatvédelmi jog meglehetősen fiatal, új területe a jognak, amely keresi a helyét ebben a rendszerben. Számítalan módon és ponton kapcsolódik az azt körülvevő, különböző jogterületekhez, ahol a klímavédelmi megoldások megtalálhatóak, célkitűzéseket realizálódhatnak.

A rendszerjelleg megfigyelhető, *nagy számú eszközök, megoldások vannak jelen, de az összehatás még nem jelent érdemi kibocsátási volumen csökkenést.* Az éghajlatvédelmi jog rendszerét *töredékesség jellemzi,* ami részben a környezettel összefüggő ismeretek bővülésével és azt jogban történő leképeződésének késedelmességével magyarázható, valamint a rendszer organikus fejlődése, vagy a jogalkotói következtelenség.

Arra, hogy az éghajlatvédelmi jogi területek, eszközök a működésük során egymás hatását részben kiolthatják, a szakirodalom viszonylag korán felhívta a figyelmet (pl. a visszapattanó hatásokról, a CCS nagy energiaigényéről vagy a megújuló energia támogatások és a kibocsátás-

---

⁵ FODOR László, *A „környezeti energiajog” alapjai – adalékok az EUMSZ. 194. cikkének értelmezéséhez*, Európai Jog, 2014/6. 17.

kereskedelmi rendszer egymás közti viszonyáról szólva), de hogy ez a valóságban milyen mértékű, a jelenlegi fejlettségi (kidolgozottsági) szinten megítélni nem lehet.

A klímavédelmi jog önállósodásának lehetünk szemtanúi, *dinamikus változás, fejlődés jellemzi*, leginkább a nemzetközi és az uniós jogot. Az éghajlatvédelmi joghoz kapcsolódó jogterületek száma folyamatosan bővül és lassan olyan területeken is megjelenik, ahol eddig még nem. Az Európai Unió szintjén megemlíthetjük az ETS jogi előírásainak egyfajta szigorítását, központosítását, amit a korábbi visszaélések indokoltak, vagy szintén az adaptációs politika kialakulását, amellyel összefüggő jogi előírások még nincsenek teljesen kidolgozva, de ilyenként említhető még a LULUCF ágazat jogi előírásalmaza is, stb.

Az, hogy a hatékonyság (a megvalósulás mértéke és eredményessége) összefügg azzal, hogy a jogalkotó mennyire dolgozta ki az adott terület részletszabályait, egyértelműnek tűnik. Noha az éghajlatvédelmi jog folyamatosan bővül és alakul, még nem állíthatjuk azt, hogy 'kész' lenne.

Megfigyelhetőek koherenciazavarok is, amelyek leginkább az integráció mértékének nem kellő súlyára vezetők vissza. Úgy látszik, hogy az éghajlatvédelmi jog, annak céljai még nem nyertek elegendő teret olyan területeken (pl. területfejlesztés, építésügy), valamint szinteken (regionális, települési szint, kormányzat), ahol szükséges lenne.

Emiatt az *integráció az éghajlatvédelmi jog és más jogterületek vonatkozásában ma még részlegesnek mondható*, aminek oka lehet például az *integráció kétszintűsége*.

Azt feltételezhetjük, hogy *az eddig meglévő jogi eszközök összességében véve alkalmasak lehetnek a nekik szánt szerep betöltésére, azonban szükséges a további, folyamatos fejlesztés, bővítés, a változó környezeti állapot figyelembe vétele mellett, és az ambiciózusabb vállalások megtétele is. A klímaváltozásban elérni kívánt emissziós célok csak abban az esetben tudnak megvalósulni, ha a rendszerelemeket összekapcsolják.*

A mitigáció mellett az adaptáció is egyre hangsúlyosabb szerephez jut az éghajlatvédelemben, ezt mutatja a Párizsi Klímakonferencia és az ott elfogadott dokumentumok tartalma. Ennek jelentősége az, hogy felismerést nyert: az éghajlatváltozásra visszavezethető folyamatokat nem tudjuk megakadályozni.

Kifejezetten dinamikus fejlődő nemzetközi jogterületről van szó, olyannyira, hogy *mára már túlnőtt a klímapolitikai kereteken és újabb 'rokonterületekkel való integrációra' kerül sor*. Ezt egyfelől a környezeti megfigyelések, másfelől a politikai szándék hozza el.

Megállapítható, hogy a jogi előírások köre bővül, egyre mélyebben és részletesebben épülnek be a tagállami, illetve nemzetállami szabályozásba. *Az éghajlatvédelmi jog fejlődésében nagy*

szerepet vállalt az Európai Unió, egyfelől aktívan részt vesz a nemzetközi tárgyalásokon, részese immár a Keretegyezménynek és a Kiotói Jegyzőkönyvnek, valamint a Párizsi Megállapodásnak is, valamint a kötelezettségvállalásain túlmenően hangsúlyt fektet a különféle jogintézmények, jogterületek fejlesztésére, továbbvitelére.

Megállapítható, hogy a hazai szabályozás valóban nem követi le megfelelően a nemzetközi és az uniós klímavédelmi politikai és jogi előírásokat. Noha maga a kvótakereskedelem rendszere hazánkban is megtalálható, más területek például a LULUCF előírások hazai jogba ültetésével még adós a jogalkotó.

Az adaptáció területe sokrétű, de megállapítható, hogy nem jelenik meg mindenhol, ahol megjelenhetne. Az alkalmazkodás más megközelítésben is érvényesülhet, így a településrendezés és -fejlesztés, az építésügyi szabályozás, az energiahálózatok kialakítása, erdőgazdálkodás, mezőgazdaság, természetvédelem, vidékfejlesztés témaköreiben. Ez jelenleg még nem kielégítő mértékű.

Az éghajlatvédelmi jog organikus fejlődése összefügg a környezeti rendszer összefüggéseinek felfedezéseivel, a jogalkotói szándékkal (hogy mit és milyen módon kíván kezelni, szabályozni) és ez vezet ahhoz, hogy egy önállósodási folyamatot szemlélhetünk. Ideális esetben ennek az önmeghatározási és integrációs folyamatnak a végén egy koherens és konzisztens rendszer jön létre.

Az életre hívott eszközök jellegük szerint is sokféleséget mutatnak. *Vannak jogi, politikai megoldások, számtalan intézkedés a gazdaságra hat, a gazdasági szereplők magatartása befolyásolásán keresztül ösztönzés formájában (tanúsítási rendszerek, címkék, támogatások, adókedvezmények, stb.)*

Azt, hogy az éghajlatvédelem (jogi) eszközei valóban rendszert képeznek, az elemek közötti kapcsolatok beazonosíthatóak, alátámasztja az Európai Unió jogalkotási gyakorlata, a jogalkotási aktusokban, stratégiákban, megalapozó dokumentumokban, bizottsági közleményekben a más területekkel fennálló kapcsolat megjelölése, valamint a különböző területek közti különbségek és azonosságok megléte (pl. ETS-ESD-LULUCF).

Integrációról az éghajlatvédelemmel (éghajlatvédelmi joggal) összefüggésben csak úgy érdemes beszélni, hogy *rendszerben kezeljük és összekapcsoljuk azt a fenntarthatósággal.* A fenntarthatóság gondolatát elemezve arra a következtetésre juthatunk, hogy a környezeti rendszer érdekeinek figyelembe vétele (integrációja) nagyobb hangsúlyt kell, hogy kapjon.

A dolgozatban elért kutatási eredmények nagy mértékben hasznosíthatóak a jogi oktatásban és azon kívül, további klímavédelmi jogi kutatások alapja, kiindulópontja lehet, és alkalmas arra,

hogy az éghajlatvédelmi jogi rendszerre megfogalmazott hiányosságok a jogalkotót terelje egy konzisztensebb rendszer kialakítása felé, ami áttételesen a társadalmi és gazdasági folyamatok kedvező átalakulását, átalakítását eredményezheti.

Nyilvántartási szám: DEENK/44/2018.PL
Tárgy: PhD Publikációs Lista

Jelölt: Gyüre Annamária Csilla

Neptun kód: IJE0R8

Doktori Iskola: Marton Géza Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola

MTMT azonosító: 10034620

A PhD értekezés alapjául szolgáló közlemények

Folyóiratcikkek, tanulmányok (14)

- Gyüre, A. C.:** Az éghajlatvédelmi jog alapjai.
Jogtudományi Közöny 72 (2), 76-86, 2017. ISSN: 0021-7166.
MTA Állam- és Jogtudományi Bizottság: A
- Gyüre, A. C.:** Az éghajlatvédelmi jog rendszerezése.
Iustum Aequum Salutare 13 (1), 191-209, 2017. ISSN: 1787-3223.
MTA Állam- és Jogtudományi Bizottság: A
- Gyüre, A. C.:** A klímavédelem helyi adaptációs megoldásai.
In: Tanulmánykötet a 7. BKK. előadásából 1-2. kötet. Szerk.: Rajnai Zoltán, Fregán Beatrix, Marosné Kuna Zsuzsanna, Óbudai Egyetem, Bánki Donát Gépész és Biztonságtechnikai Kar, Budapest, 624-629, 2016. ISBN: 9786155460975
- Gyüre, A. C.:** A nukleáris energia szabályozása klímavédelmi szempontból.
Jura 1, 202-211, 2016. ISSN: 1218-0793.
MTA Állam- és Jogtudományi Bizottság: A
- Gyüre, A. C.:** A LULUCF szabályozás az éghajlatvédelem szolgálatában.
Profectus in Litteris 6, 77-84, 2014. ISSN: 2062-1469.
- Gyüre, A. C.:** Az EU kibocsátás csökkentési törekvéseinek új irányai.
In: Környezettudatos energiatermelés és -felhasználás : III. Környezet és Energia Konferencia. Szerk.: Szabó Valéria, Fazekas István, MTA DAB Megújuló Energetikai Munkabizottság, Debrecen, 234-239, 2014. ISBN: 9789637064319
- Gyüre, A. C.:** Az EU értékválasztása: megújuló energia vagy atomenergia?
In: Jogalkotás és jogalkalmazás a XXI. század Európájában. Szerk.: Zoványi Nikolett, Doktoranduszok Országos Szövetsége, Debrecen, 16-26, 2014. ISBN: 9786158004411

8. **Gyüre, A. C.:** Az Európai Bíróság ítélete az uniós kibocsátás-kereskedelmi rendszerről: A Bizottság és a tagállamok közötti hatáskörmegosztás kérdése a nemzeti kiosztási tervek megalkotásánál: C-504/09.
Jogesetek Magyarázata 5 (3), 43-49, 2014. ISSN: 2061-4837.
MTA Állam- és Jogtudományi Bizottság: A
9. **Gyüre, A. C.:** Klímavédelem és kereskedelem: hogyan szolgálja a belső piac az éghajlatváltozás mérséklését?
In: *Sale and Community - Adásvétel és közösség*. Szerk.: Schiffner Imola, Varga Norbert, Generál Nyomda Kft., Szeged, 61-71, 2014, (Szegedi jogász doktorandusz konferenciák, ISSN 2063-3807 ; 4.) ISBN: 9789633063286
10. **Gyüre, A. C.:** Energiahatékonyság a háztartásban.
In: *Doktoranduszok Fóruma : Miskolc, 2012. november 8. : Állam- és Jogtudományi Kar szekciókiadványa*. Szerk.: Stipta István, Miskolci Egyetem Tudományszervezési és Nemzetközi Osztály, Miskolc, 67-71, 2013.
11. **Gyüre, A. C.:** Mélybe lent, vagy égbre fent: hová tegyük a szén-dioxidot?
Profectus in Litteris 5, 119-126, 2013. ISSN: 2062-1469.
12. **Gyüre, A. C.:** Napenergia-szabályozásunk az uniós elvárások fényében.
In: *Doktoranduszok fóruma : Miskolc, 2013. november 7. : Állam- és Jogtudományi Kar szekciókiadványa*. Szerk.: Stipta István, ME Tudományszervezési és Nk. Oszt., Miskolc, 93-98, 2013.
13. **Gyüre, A. C.:** A klímavédelmi eszközrendszer struktúrája.
Profectus in Litteris 4, 57-64, 2012. ISSN: 2062-1469.
14. **Gyüre, A. C.:** Erdészeti jogunk a klímaváltozás tükrében.
In: *Doktoranduszok Fóruma*. Szerk.: Stipta István, Miskolci Egyetem Innovációs és Technológiai Transzfer Centrum, Miskolc, 49-53, 2012.

További közlemények

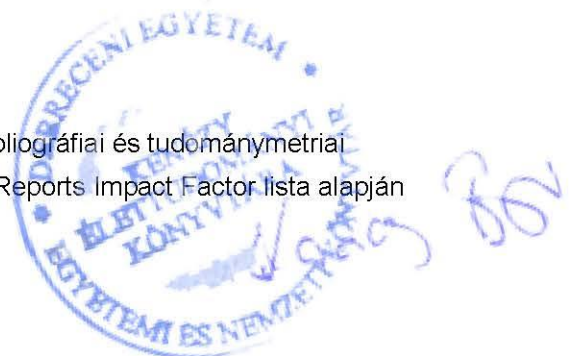
Folyóiratcikkek, tanulmányok (5)

15. **Gyüre, A. C.**: Csák Csilla: A környezetjogi felelősség magánjogi dogmatikája.
Magyar Jog 61 (2), 121-122, 2014. ISSN: 0025-0147.
MTA Állam- és Jogtudományi Bizottság: A
16. Fónai, M., Barta, A., **Gyüre, A. C.**, Péntes, F.: Joghallgatók rekrutációja és professzió-képének néhány eleme.
Pro Futuro 2, 11-37, 2014. ISSN: 2063-1987.
MTA Állam- és Jogtudományi Bizottság: A
17. **Gyüre, A. C.**: Az európai földszabályozás aktuális kihívásai.
Pro Futuro 1, 98-104, 2012. ISSN: 2063-1987.
MTA Állam- és Jogtudományi Bizottság: A
18. **Gyüre, A. C.**: Bándi Gyula 'Környezetjog' című művéről.
Miskolci Jogi Szemle 7 (2), 86-91, 2012. ISSN: 1788-0386.
MTA Állam- és Jogtudományi Bizottság: A
19. Árva, Z., Balogh, É., Bartha, I., Bocskai, E., Nagyné Dorika, D., Fodor, L., **Gyüre, A. C.**, Kovács, Z. G., Talabos Dávidné, L. N., Mészáros, G., Szabó, Z., Szilágyi, E., Tóth, A. N., Veszprémi, B.: Bibliográfia: a 2010-ben megjelent, jog- és államtudományi tárgyú könyvek annotált bibliográfiája.
Pro Futuro 1 (1), 146-173, 2011. ISSN: 2063-1987.
MTA Állam- és Jogtudományi Bizottság: A

MTA Állam- és Jogtudományi Bizottsága irányelvei szerint:

„A” kategóriás folyóiratban megjelent publikációk: 9, melyek közül az értekezés alapjául szolgál: 4

A DEENK a Jelölt által az iDEa Tudóstérbe feltöltött adatok bibliográfiai és tudánymetriai ellenőrzését a tudományos adatbázisok és a Journal Citation Reports Impact Factor lista alapján elvégezte.

University Doctoral (PhD) Dissertation Abstract

**LEGAL FRAMEWORK OF
CLIMATE PROTECTION**

Annamária Csilla Gyüre

Supervisor: Prof. Dr. László Fodor

UNIVERSITY OF DEBRECEN

Marton Géza Doctoral School of Legal Studies

Debrecen, 2018

1. Background and objectives of the dissertation

The aim of this research is climate change and to research and categorise the legal framework of how to adapt to it and to reveal anomalies and legal gaps. The research of climate change and climate protection points beyond legal framework; apart from having an aspect in natural sciences, it has a connection with economical sciences and sociology, which is often a challenge for research based on law. *This is why this dissertation is based on the results of other fields and focusing on the aim and need of setting up a legal system.*

Categorising helps answering the question how law handles *climate change and how and with what regulations it will influence people's lives to decrease climate change*. State and legal literature dealing with climate change and climate protection have been expanded. We can find several sources on Emission Trading System (ETS)⁶ especially today when the EU renewed its connected regulations in 2013.⁷

This research is special because it does not only focus on classical climate protection law but also on a wider perspective, taking into consideration as many aspects as possible. The aim of this research is not only to present the main characteristics and function of different areas of regulation (i.e. Emission Trading System, energy law, LULUCF⁸, effort sharing), but also to point out links and connections and to ask questions and to reveal contradictions and gaps.

It is important to mention that *this work cannot fill the gap in today's research of climate protection*, so this dissertation can only search whether there is a system between the anomalies, contradictions and gaps of the regulations.

---

⁶ LÖSCHEL, Andreas, MOSLENER, Ulf, *Handel mit Emissionsrechten und Herkunftsnachweisen in Europa – Das „Klima- und Energiepaket“*, Zeitschrift für Energiewirtschaft, 2008/4.248-253.; FARAGÓ, Tibor, *A levegőkörnyezet és klímavédelem nemzetközi kvótakereskedelmi rendszerei*, „Klíma-21” füzetek: Klímaváltozás-hatás-válaszok, 2011/65. 3-16.; VASALI, Zoltán, *Kvótakereskedelem piaci sikerei és kudarcai – Kincs, ami van*, Kül-Világ, 2010/2-3., 19-37.; BÖHRINGER, Christoph, LANGE, Andreas, *Der europäische Emissionszertifikatehandel: Bestandsaufnahme und Perspektiven*, Wirtschaftsdienst 2012 Sonderheft, 12-16.; FODOR, László, *A kibocsátási egység – új típusú vagyoni értékű jog a klímavédelem szolgálatában*, Collectio Iuridica Universitatis Debreceniensis, 2008. 161-200.

⁷ These sources are for example SCHLÜTER, Wiebke, *Emissionshandel in der dritten Handelsperiode*, Duncker&Humblot, Berlin, 2013.

⁸ Decreasing of Land Use, Land Use Change and Forestry is based on international regulation. Kyoto Protocol enabled commits State Parties to reduce greenhouse gas emissions, the sector involves forestation, reforestation, deforestation, grassland management and reclamation. The European Union deals with this regulation because of the gaps of international regulation is not part of European climate protection regulation. García-Oliva, Felipe, R. Masera, Omar, *Assessment and measurement issues related to soil carbon sequestration in land-use, land-usechange, and forestry (LULUCF) projects under the Kyoto Protocol*, Climatic Change 2004/65. 347.

This dissertation mainly concentrates on environmental law with a strong ecological aspect and the related social, economic and other aspects are covered only on a limited scale.

The essay includes theoretical and concrete legal topics. Concerning theoretical questions I deal with the basic concepts and questions and system of climate law (with setting up legal regulations and devices of climate protection) and also with the basic concepts of climate protection (for example sustainability).

Choosing the concrete legal topics was based on European Union regulations. Beside this I also deal with international regulations mainly in connection with the evolution of climate protection law.

The part of dissertation which deals with concrete legal topics is based on main elements of climate protection: mitigation presenting areas of adaptation and the link between regulated areas.

The dissertation consists of six chapters. Introduction is followed by the chapter on the basics of climate protection law, in this part I deal with basic connections between climate protection and natural sciences. Climate change, as an ecological process, is the reason why the basics of natural sciences need to be presented.

Then, I deal with the meaning of climate protection policy and law and also with legal structure and definition of climate protection. After that, I handle the concept of climate protection law and its place in the legal framework.

Next, I research the development and levels of climate protection law because the legal regulations from each level (international, European Union) are in effect today. The basic concepts of climate protection determine the value system of the regulation. The third chapter presents the aspects of categorisation of climate protection institutions - trying to present the widest perspective.

In the next chapters the essay follows the above- mentioned structure, I present devices from the most important and best-known ones (ETS) to solutions which are less-known or not really climate protection connected (for example energy law initiatives). The dissertation ends with research results.

The line of research and the structure of the essay is different from each other. During my research I worked on the different areas of regulation (how to carbon capture and storage, nuclear energy and effort sharing).

In contrast, the dissertation concentrates on systems based on the method of research and focuses on its results to reveal deeper connections and setting up a system.

During the legal research I tried to reveal sources in the widest possible way. I researched the relevant academic literature in Hungarian, German and English- concerning each area of regulation. I mainly focused on the sources of the last two decades, taking into consideration that this area of regulation is clearly young and the most relevant sources are from this period. After collecting the sources I used different research method.

During studying literature, legal regulations and other documents (statements of the European Committee and international organisations, papers of civil organisations and court decisions) I revealed the background of regulation of partial areas and regulatory anomalies with the *method of analysing content*.

The *method of analysing documents and revealing problems* led to the realisation in spite of the fact that the rules of climate protection make up a system, it has disturbances of coherence. It is resulted in the task of revealing structure.

If it was needed I used *the historical method*, for example describing international regulation, which was caused by the fact that the regulation is the result of the development of organic regulation, that is why there is no old legal regulation that is not used nowadays and forming later regulations is also based on them.

I compared laws in a limited way to link international, national and European Union regulations, because the international aspect (per country) would be too extended to cover in this research.

1. The basic hypothesis of this essay is above- mentioned and based on literature: *the legal institutions to protect the environment is wider than written in legal literature*. It is logical because the consequences of climate change have an influence on all the aspects of life, so the causes of damage control, influences and consequences reflect back to problem itself.
2. From this, it is supposed that *the institution of climate protection regulations are influenced not only by concrete climate protection regulations, but also by the legal framework itself, and in a wider aspect the whole economic, social and natural factors*.

3. I suppose there are different ways to limit the researched area, at the same time legal queries are the most proper way to meet the scientific requirements. From this viewpoint it is very important to study what belongs to climate protection law and what living conditions and areas of regulations do not; and how and why climate protection law is connected to them. The reason for this is the fact that climate protection law itself cannot handle the problems caused by climate change, other related fields are needed. The question emerges whether this area of law is independent, or it should be perceived as a pile of environmental law, which mixes the solutions of other legal areas? All in all, *being an independent area of law determines the goal system of climate law, the functionality and coherence of its institutions, its operability and the effectiveness of its regulations.*
4. From the viewpoint of the research, it is a definitely important question, *what is the reason for the fact that the legal regulations – as we experience it every day- are not effective enough.* To my mind, this can have different reasons that is why to fully answer this question a legal research is not sufficient on its own. At the same time I am completely sure that searching for the reasons is essential, as it can help forming climate protection laws, and also the applications of the climate protection regulations.
5. In connection to this, I suppose that *legal regulations are not complete* and during forming of the different areas of regulations the legislator does not take into consideration the regulations of other areas.
6. According to my other presumption, *the inconsistency of legislators leads to the fact that the researched areas and devices eliminate each other's effects during their operation.*
7. Climate protection - in spite of the fact that it can be seen as a new hot topic of climate law with which people try to correct or cover the failures of climate protection⁹- to my mind does not only mean this. I mean that regulations for climate protection and regulations for environmental protection are not 100 per cent the same, for example, there are legal solutions applied by regulations of climate law, which are unknown by the

---

⁹ Observation of Professor Gyula Bandi at the debate of the dissertation, Debrecen, 12 July 2017

regulations of environmental law. Apart from this, I believe *people should not distance themselves from letting climate protection and environmental protection law find its own way, build its own framework, and define its place in the legal framework - or even its independence as it seems to be a necessary process.* This self-defining process could be seen in each special legal field or legal sector which became independent/ separate in the past.

8. Without this, with keeping a static, rigid system, we could give up of the development of law, which is the basic characteristics of the European continent and law culture. *I firmly believe that climate protection law regulations should handle a very wide range of social relations and economic conditions, which causes difficulty on the one hand, but on the other hand a lot of opportunities for intervention. This multiplicity can only be digested and fit into the legal framework through a process, which can be seen as a kind of organic development. This may seem to be self-evident but it also causes difficulty if during creating the laws to be fit in the legal framework, the legislator does not create harmony among the previous areas and vice versa.*
9. I firmly believe that *effectiveness of climate protection law leads back to the level of roughness of legal regulations. As we will see later, there are already more legal solutions today, such as the quote trade system, which - not to debate its limitation, in comparison with other legal regulations – has a settled legal regulatory system, but the legal framework of geological storage of carbon-dioxide has also been worked out, there are other solutions for the decrease of greenhouse gas emission, for example, on the field of agricultural animal husbandry. There are special fields, such as regulations of energy efficiency, where climate protection as an aspect has already emerged.*
10. I suppose that *the legislator has not linked (yet) the legal areas connected to climate protection to each other and does not take the synergy between them (internal integration) into consideration.*
11. *The link based on climate protection between the different special fields is limited, due to the low level of integration (external integration) the operation of the whole system is limited.*

12. Where a result can be pointed out, *it is immediately neglected by the missing regulation on another field- or its limited effectiveness* (and as I stated above these also neutralize each other).
13. I suppose that *international and European Union regulations have an outstanding importance in comparison with the national regulations* (and here I do not only mean Hungarian regulations, but also the underdeveloped legal system of developing countries for which the previously mentioned ones can stand as an example).
14. *International and European Union legislation is characterized by different dynamics*, which affects the content and development of climate protection legal regulations.
15. I suppose *that Hungarian climate protection legal regulations do not follow changes in international and European Union legislation properly* - for example keeping deadlines, adapting the regulations to the Hungarian social and economic situation, working out adequately detailed regulations.
16. Implied from the previous hypothesis, I can imagine that *something which has been accepted legally* (has legal regulation) *in international and European Union legislation in our country not (yet) necessarily*.
17. Due to organic development, I suppose that devices in climate protection law are on a *different evolutionary level*.
18. To my mind the *fragmented structure of the legal framework of climate protection is caused by organic development-* at least partially. Of course, on the one hand it is necessary, on the other it can and has to be eliminated with time.
19. *Devices and areas of regulations for climate protection can be categorized and standardized*, which can help making the system transparent and understanding the link between the operations of elements.
20. I suppose that *devices and areas of regulations for climate protection have their own profile* (method, concept, etc.), which short (not too detailed) description also helps to describe the system of climate protection regulations and to reveal its gaps.

21. I have the presumption that devices and areas of regulations for *climate protection form a system*.
22. At last, I suppose that in climate protection law *integration would be served by enforcing sustainability more*.

2. New Scientific Findings of the Dissertation

There are two kinds of statements and opinions of findings of this research, one applies mainly for the legal framework of climate protection (being systematic, link between the elements, how the aspects of climate protection emerge on different legal areas and their effectiveness). For this a closer examination with a mainly juristic focus was needed.

Moreover, a wider, extended analysis was also needed, which was based on the presumption that researching climate change and its answers only from a legal perspective would lead to incomplete results. Furthermore, it is not possible and there is no point in removing it from the system (ecological, social, and economic) it exists.

The devices of climate change are not only administrative, we can find solutions connected to economics, financial law, competitive law, aids policy, civil law, agricultural policy and rural development.

Climate protection itself can be divided into two fields, one is the decrease in greenhouse gas emission in the atmosphere (mitigation), and the other one includes the preparation of the already emerged harmful effects of climate change (adaptation), which we cannot avoid.

Not only the factors outside of law, but also the contradictions of the legal framework itself is against climate protection: the different aspects of areas, motivations and systems of regulations and jurisprudents also cause problems.

As a consequence, aspects of climate protection can only be found in strictly- defined climate law, and on the areas strongly connected to it (energy law, perhaps forestry law).

As it is a complex social, economic and ecological problem system, our expectations for law should be reasonable, too. To my mind, *the limited nature of law means also that it is able to induct social and economic processes with the help of other fields: showing an example,*

changing perspectives, being environmentally conscious, being a conscious consumer, education, etc. can have a positive effect together.

Climate protection law is characterized by a wide range of methods of regulations (just like environmental law). Climate protection law is not characterized by regulations of similar content and form, but *a wide range of heterogeneity*, which is caused by the manifold nature of regulated life situations and legal relations, so the fact that similar situations and attitudes are regulated with similar methods and also that the subjects of law would belong to a homogenised group neither fit into the system of climate protection law nor the logic of regulation. Apart from this, *it also has its own legal dogmatic solutions, is characterised by its own methods, specific internal structure and form of legal relations.*

In the light of all the above, I firmly believe that despite of the fact that different aspects (categorizing on the basis of law, regulatory methods, regulated life situations) show climate law being abstract, it does not question its reason for existence and handling it as a separate legal field (even different from environmental law).¹⁰

My basic hypothesis and hope is that the mitigation aims included in different documents and regulations can be reached, but only with a stronger action - focusing on environmental interests. For example, we accept that the global GHG emission has to be decreased by 80-90 per cent by 2050, the current policy of 20-30 per cent or perhaps the 40 per cent do not seem to be sufficient- neither on an international or European Union nor member state level.

Law can grasp climate change with difficulty as its frames are limited, semantic and determined, and the legal system is rigid and static in comparison with the dynamics and greatness of the changes in the ecological system. That is why it can only follow the new scientific results, economic and social conditions and consequences only on a limited level. It is unsuitable to change people's mind and basic attitudes on its own.

In the meantime, climate change is a manifold ecological problem; a mix of processes, *it is dynamic and changing constantly.* The task of climate protection law is to eliminate the conflict between the ecological problem and law. However, this mission cannot be fulfilled in a form of a sector-like isolated regulation, only with making the aspects of climate protection effective in all relevant parts of the legal system.

---

¹⁰ László Fodor, Basics of energy law- interpretation of article EUMST. 194, European Law, 2014/6. 17

Climate protection law is a really young, new area of law, which is trying to find its own place in this system. It is linked to the different legal areas in a lot of ways, where solutions for climate protection can be found and goals can be realised.

It is logical, *as there are a lot of devices and solutions, but the total effect does not mean a serious decrease in volume*. The system of climate protection law is segmented, which can be explained with the expansion of legal knowledge linked to the environment, and the delay of its reflection in law, and also with the organic development of the system or the in consequence of legislators.

Legal literature has pointed out relatively early that areas and devices of law connected to climate protection eliminates their own effects partially (ie: bounding effects, the big energy demand of CCS or the connection between the support on renewable energy sources and emission trading system), but its amount cannot be assessed on the current development level.

We can witness how *climate protection law becomes independent, it is characterized by a dynamic change and development*, especially international and European Union law. The number of legal areas connected to climate protection law is continuously expanding and it appears on fields it has never had before. In the European Union we can observe an aggravation and centralization of ETS legal regulation which was caused by the previous malfeasances; or the development of adaptation policies, legal regulations connected to it have not been fully worked out, but we can also mention the legal regulations of LULUCF sector, etc.

The fact that effectiveness (the level and efficiency of realisation) is connected to the degree of partial rules worked out by the legislator seems to be evident. In spite of the fact that climate protection law is expanding and changing continuously, we cannot state that it is ready.

Disturbance in coherence can also be observed, which can be led back mainly to the insufficient level of integration. It seems as if environmental protection law and its aims had not won enough space on such areas (ie: rural development, building affairs) and levels (regional, settlement level, governance) where it would be needed.

That is why integration can be called partial in connection with climate protection law and other areas of law, for which the reason can be for example the two-layered nature of integration.

We can suppose that *the sum of current legal devices are sufficient to fulfil their role, but further continuous development and expansion is necessary and taking into consideration of the changes of the status of the environment, more ambitious responsibilities are also needed*.

Emission goals wanted to be reached in climate change can only be realised if the elements of the systems are connected.

Beside mitigation, adaptation has a more and more important role in climate protection. This is shown by the climate conference in Paris. Its importance is that it was revealed that we cannot stop processes which can be led back to climate change.

It is such a dynamically developing international area of law that it has overgrown the frames of climate policy and it has been integrated into newer connected fields. It can be stated that the circle of legal regulations is expanding and they are built into the legal system of member states and other countries deeper and deeper.

In the development of climate protection law the European Union took a great role because on the one hand it actively takes part in international conferences and in the Umbrella Agreement, Kyoto Protocol and Paris Agreement, on the other hand taking further responsibilities emphasizes the development of different regulations and areas of law.

We can say that national regulations do not follow properly the international and European Union regulations in climate protection law. In spite of the fact that there is a quote trade system in Hungary, there are other areas which need to be covered by the legislator, for example to implement LULUCF regulations into national law.

Adaptation is very manifold but it can be stated that it does not exist everywhere where it should. Adaptation can be effective in other aspects, too, such as rural development, building societies, building energy networks, forestry, agriculture and environmental protection. The degree of this adaptation is not satisfactory yet.

The organic development of climate protection law is connected to the exploration of links between environmental systems, intention law of creation (what and how to be handled and regulated) and this resulted in a process of becoming independent. In an ideal case at the end of this integration a coherent and consistent system appears.

The used devices are wide and various on the basis of the features. *There are legal and political solutions, a number of regulations have an effect on economics in a way that they affect the attitude of people* (certificates, labels, aids and support and tax allowances, etc.).

The fact that the (legal) devices of climate protection really make up a system and the links between the elements can be identified is supported by the practice of law creation of the European Union in acts, strategies, basic documents and statements of the Commission to

indicate the link between other areas. It is also shown by the differences and similarities of the areas (for example ETS-ESD-LULUCF).

In order to speak about integration in connection to climate protection (climate protection law) is only worth if *we handle it in a system and link it to sustainability*. If we analyse sustainability we can conclude that the interest of environmental system (integration) should be more emphasized.

The research results concluded in this dissertation can be widely used in education, besides, it can be the basis or starting point of further legal research on climate protection. With calling attention to the gaps of the legal system of climate protection it can also help to direct the legislator to create a more consistent system, which can indirectly result in a prosperous change of social and economic process.

Registry number: DEENK/44/2018.PL
Subject: PhD Publikációs Lista

Candidate: Annamária Csilla Gyüre
Neptun ID: IJE0R8
Doctoral School: Géza Marton Doctoral School of Legal Studie
MTMT ID: 10034620

List of publications related to the dissertation

Articles, studies (14)

- Gyüre, A. C.:** Az éghajlatvédelmi jog alapjai.
Jogtudományi Közlöny 72 (2), 76-86, 2017. ISSN: 0021-7166.
Level of HAS Committee on Legal and Political Sciences: A
- Gyüre, A. C.:** Az éghajlatvédelmi jog rendszerezése.
Iustum Aequum Salutare 13 (1), 191-209, 2017. ISSN: 1787-3223.
Level of HAS Committee on Legal and Political Sciences: A
- Gyüre, A. C.:** A klímavédelem helyi adaptációs megoldásai.
In: Tanulmánykötet a 7. BKK. előadásából 1-2. kötet. Szerk.: Rajnai Zoltán, Fregán Beatrix, Marosné Kuna Zsuzsanna, Óbudai Egyetem, Bánki Donát Gépész és Biztonságtechnikai Kar, Budapest, 624-629, 2016. ISBN: 9786155460975
- Gyüre, A. C.:** A nukleáris energia szabályozása klímavédelmi szempontból.
Jura 1, 202-211, 2016. ISSN: 1218-0793.
Level of HAS Committee on Legal and Political Sciences: A
- Gyüre, A. C.:** A LULUCF szabályozás az éghajlatvédelem szolgálatában.
Profectus in Litteris 6, 77-84, 2014. ISSN: 2062-1469.
- Gyüre, A. C.:** Az EU kibocsátás csökkentési törekvéseinek új irányai.
In: Környezettudatos energiatermelés és -felhasználás : III. Környezet és Energia Konferencia. Szerk.: Szabó Valéria, Fazekas István, MTA DAB Megújuló Energetikai Munkabizottság, Debrecen, 234-239, 2014. ISBN: 9789637064319
- Gyüre, A. C.:** Az EU értékválasztása: megújuló energia vagy atomenergia?
In: Jogalkotás és jogalkalmazás a XXI. század Európájában. Szerk.: Zoványi Nikolett, Doktoranduszok Országos Szövetsége, Debrecen, 16-26, 2014. ISBN: 9786158004411

8. **Gyüre, A. C.:** Az Európai Bíróság ítélete az uniós kibocsátás-kereskedelmi rendszerről: A Bizottság és a tagállamok közötti hatáskörmegosztás kérdése a nemzeti kiosztási tervek megalkotásánál: C-504/09.
Jogesetek Magyarázata 5 (3), 43-49, 2014. ISSN: 2061-4837.
Level of HAS Committee on Legal and Political Sciences: A
9. **Gyüre, A. C.:** Klímavédelem és kereskedelem: hogyan szolgálja a belső piac az éghajlatváltozás mérséklését?
In: *Sale and Community - Adásvétel és közösség*. Szerk.: Schiffner Imola, Varga Norbert, Generál Nyomda Kft., Szeged, 61-71, 2014, (Szegedi jogász doktorandusz konferenciák, ISSN 2063-3807 ; 4.) ISBN: 9789633063286
10. **Gyüre, A. C.:** Energiahatékonyság a háztartásban.
In: *Doktoranduszok Fóruma : Miskolc, 2012. november 8. : Állam- és Jogtudományi Kar szekciókiadványa*. Szerk.: Stipta István, Miskolci Egyetem Tudományszervezési és Nemzetközi Osztály, Miskolc, 67-71, 2013.
11. **Gyüre, A. C.:** Mélybe lent, vagy égbe fent: hová tegyük a szén-dioxidot?
Profectus in Litteris 5, 119-126, 2013. ISSN: 2062-1469.
12. **Gyüre, A. C.:** Napenergia-szabályozásunk az uniós elvárások fényében.
In: *Doktoranduszok fóruma : Miskolc, 2013. november 7. : Állam- és Jogtudományi Kar szekciókiadványa*. Szerk.: Stipta István, ME Tudományszervezési és Nk. Oszt., Miskolc, 93-98, 2013.
13. **Gyüre, A. C.:** A klímavédelmi eszközrendszer struktúrája.
Profectus in Litteris 4, 57-64, 2012. ISSN: 2062-1469.
14. **Gyüre, A. C.:** Erdészeti jogunk a klímaváltozás tükrében.
In: *Doktoranduszok Fóruma*. Szerk.: Stipta István, Miskolci Egyetem Innovációs és Technológiai Transzfer Centrum, Miskolc, 49-53, 2012.

List of other publications

Articles, studies (5)

15. **Gyüre, A. C.**: Csák Csilla: A környezetjogi felelősség magánjogi dogmatikája.
Magyar Jog 61 (2), 121-122, 2014. ISSN: 0025-0147.
Level of HAS Committee on Legal and Political Sciences: A
16. Fónai, M., Barta, A., **Gyüre, A. C.**, Péntzes, F.: Joghallgatók rekrutációja és professzió-képének néhány eleme.
Pro Futuro 2, 11-37, 2014. ISSN: 2063-1987.
Level of HAS Committee on Legal and Political Sciences: A
17. **Gyüre, A. C.**: Az európai földszabályozás aktuális kihívásai.
Pro Futuro 1, 98-104, 2012. ISSN: 2063-1987.
Level of HAS Committee on Legal and Political Sciences: A
18. **Gyüre, A. C.**: Bándi Gyula 'Környezetjog' című művéről.
Miskolci Jogi Szemle 7 (2), 86-91, 2012. ISSN: 1788-0386.
Level of HAS Committee on Legal and Political Sciences: A
19. Árva, Z., Balogh, É., Bartha, I., Bocskai, E., Nagyné Dorka, D., Fodor, L., **Gyüre, A. C.**, Kovács, Z. G., Talabos Dávidné, L. N., Mészáros, G., Szabó, Z., Szilágyi, E., Tóth, A. N., Veszprémi, B.: Bibliográfia: a 2010-ben megjelent, jog- és államtudományi tárgyú könyvek annotált bibliográfiája.
Pro Futuro 1 (1), 146-173, 2011. ISSN: 2063-1987.
Level of HAS Committee on Legal and Political Sciences: A

By the directives of HAS Committee on Legal and Political Sciences:

Publications in periodicals level „A”: 9, related to the dissertation: 4.

The Candidate's publication data submitted to the iDEa Tudóstér have been validated by DEENK on the basis of Web of Science, Scopus and Journal Citation Report (Impact Factor) databases.

21 February, 2018

